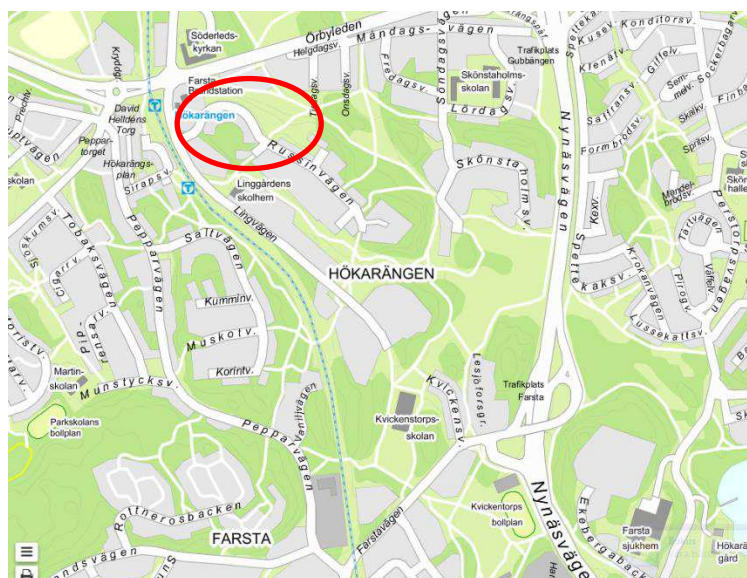

Naturvärdesbedömning för två detaljplaner i Hökarängen

Detaljplan för område vid kvarteret Hökarboden och detaljplan för del av Gubbängen 1:1

2016-09-29

CONEC KONSULTERANDE
EKOLOGER

Friman Ekologikonsult AB

Inventeringen utfördes 2016-07-04 med ett kortare återbesök 2016-07-21.

Huvudansvaret har Sonia Wallentinus på CONEC konsulterande ekologer (organisationsnummer 916500-4897) haft. Telefonnummer 08 – 510 109 55.

Vide Ohlin, Salix Ekologi (organisationsnummer 810916-0013) har ansvarat för frågor som handlar om groddjur. Foton Vide Ohlin.

Margareta Friman Scharin, Friman Ekologikonsult AB (organisationsnummer 556 336-8306) har fungerat som kvalitetsgranskare.

Bilden på framsidan visar liten vattenspegel på norrslutningen vid Russinvägen. Bilden nedan blåbärsris.

Sammanfattning

På uppdrag av Svenska Hem har CONEC konsulterande ekologer tillsammans med Salix Ekologi och Friman Ekologikonsult bedömt hur naturvärdena påverkas av två planerade exploateringar i kanten av ett grönområde i stadsdelen Hökarängen. Längs Russinvägen kommer tre huskroppar att uppföras av Svenska Hem och vid Tisdagsvägen planerar Besqab att bygga fyra huskroppar. Området har besökts i juli.

Utredningsområdet ligger i ett grönt stråk som sträcker sig från Gubbängsfältet till Skönstaholmsfältet. Området är genomkorsat av stigar och flera gång- och cykelvägar.

Slänten längs Russinvägen är en norrsluttning bevuxen med tät blandskog som är något glesare i västra delen. Det finns en hel del död ved i sluttningen, både stående och liggande. En del äldre träd finns, framförallt tallar, men två halvgamla ekar står också i eller nära exploateringsytorna.

Området kring Tisdagsvägen ligger intill flera promenadvägar nedanför slänten och karaktären är relativt fuktig lövskog med ängsytor. Mellan de planerade husen A och B finns några större träd. Dessa träd har ett visst naturvärde.

Förutom spår av reliktbodyck på tall så har inga rödlistade arter hittats vid inventeringen eller vid sökning på Artportalen. Norrsluttningen vid Russinvägen har ett visst naturvärde medan området vid Tisdagsvägen har mer ordinär natur.

Utredningsområdet ingår i ett kärnområde för barrskogsarter. Detta kärnområde är via en spridningszon genom bostadsområden anslutet till Fagersjöskogen. Ett groddjurshabitat sträcker sig från Drevviken fram till och med utredningsområdet. Inga områden för eklevande insekter finns i närheten av utredningsområdet och det ingår inte i Stockholms stads ekologiskt särskilt betydelsefulla områden (ESBO).

Grönområdet kommer att bli smalare genom exploateringarna, vilket utan kompensationsåtgärder innebär en negativ påverkan. Exploateringen minskar barrskogshabitatet något och minskar andelen möjliga övervintringsplatser för groddjur. Några ekologiskt värdefulla träd tas ned.

Vid exploateringen längs Russinvägen är det många träd som fälls och några av dem har markerats som ekologiskt värdefulla. Mellan två av husen lämnas ett mellanrum. Mellanrummet innebär att en ek där troligen kan bevaras. Mellanrummet gör också så att det finns kvar en förbindelse med barrträd i sluttningen och övriga delar i barrskogshabitatet.

De mest värdefulla träden vid Tisdagsvägen står strax öster om hus B på en innergård eller nära husväggar och det är därför inte så troligt att träden kan sparas. Vid Tisdagsvägen föreslår vi att en liten damm anläggs.

Områden som inte ska bebyggas stänglas in så att mark och träd inte skadas under byggskedet, detta gäller särskilt mellanrummet mellan hus A och B1 vid Russinvägen.

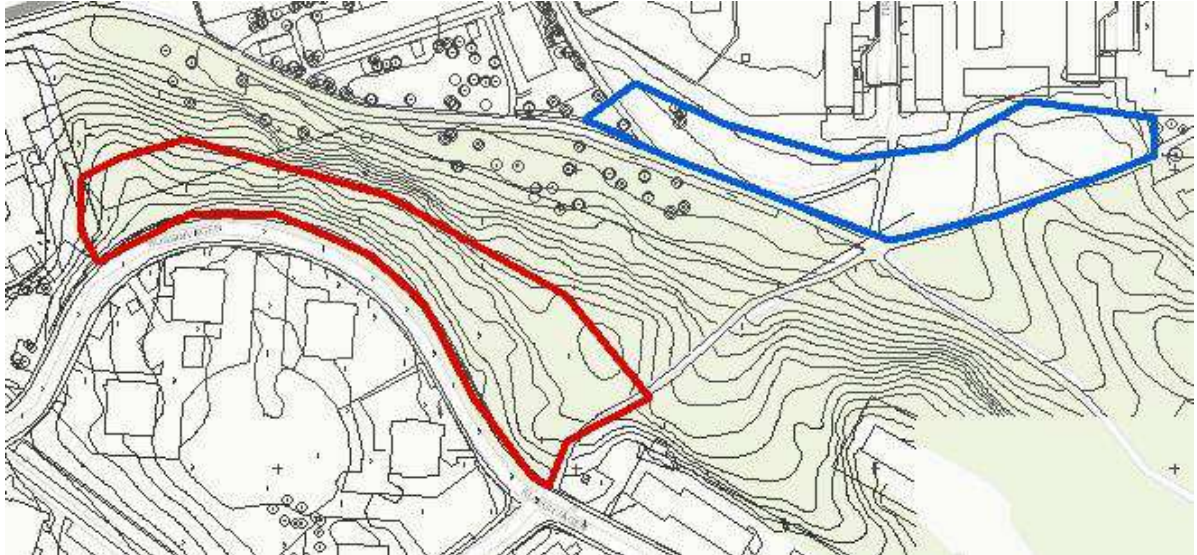
Vi föreslår framförallt kompensationsåtgärder vid Skönstaholmsfältet kring de tre nyanlagda dammarna.

Innehåll

1.	Bakgrund och syfte	4
2.	Arbetsmetodik och värderingsnivåer	5
3.	Beskrivning av lokala naturvärden	6
4.	Rapporterade växter och djur	9
5.	Ekologiskt särskilt betydelsefulla områden och habitatnätverk	10
	5.1 Eklelvande insekter	10
	5.2 Barrskogshabitat	10
	5.3 Groddjurshabitat	11
6.	Planens påverkan på naturvärden och habitatnätverk	13
7.	Hänsyn och möjliga kompensationsåtgärder	15
8.	Slutsatser	17
9.	Referenslista	18

1. Bakgrund och syfte

CONEC konsulterande ekologer har tillsammans med Salix Ekologi och Friman Ekologikonsult fått i uppdrag av Therese Lindblad, Svenska Hem Bromma, att bedöma hur naturvärden påverkas av två planerade exploateringar i stadsdelen Hökarängen i södra Stockholm, se karta på framsidan. Två detaljplaner för ny flerbostadsbebyggelse är under upprättande och båda detaljplanerna kommer att ta delar av samma grönområde i anspråk, se figur 1.

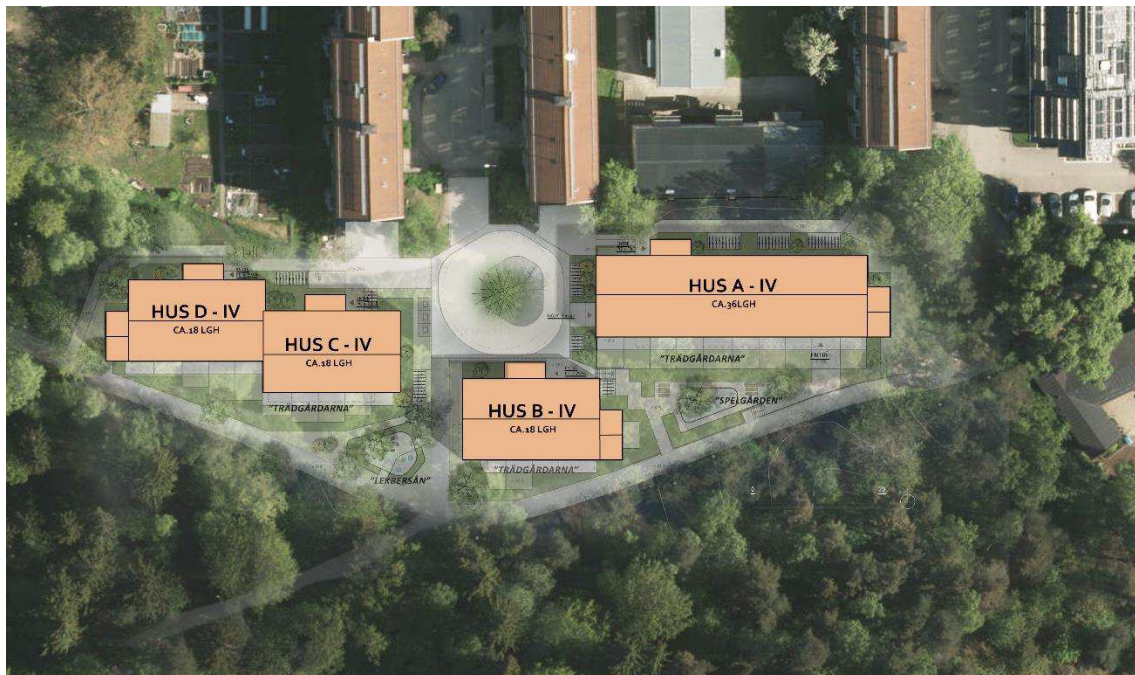
Figur 1. Ungefärlig markering av detaljplaneområdena. Blå markering visar Tisdagsvägen och röd markering avser Russinvägen.

Längs Russinvägen (vid kvarteret Hökarboden) kommer ca 100 lägenheter att uppföras av Svenska Hem i tre huskroppar, se figuren nedan. Husen blir fem våningar över markytan och med underliggande garage.

Figur 2. Planerad bebyggelse längs Russinvägen, kvarteret Hökarboden.

Vid Tisdagsvägen planerar Besqab att uppföra fyra huskroppar med ca 100 lägenheter på del av fastigheten Gubbängen 1:1, se figuren nedan. Dessa hus kommer att bli fyra våningar höga.

Figur 3. Planerad bebyggelse vid Tisdagsvägen, på del av fastigheten Gubbängen 1:1.

Miljöförvaltningen har bedömt att de viktigaste miljö- och hälsoskyddsfrågorna (både för exploateringen vid Russinvägen och Tisdagsvägen) är hur eventuell värdefull vegetation ska bevaras och skyddas under byggskedet.

Syftet med naturvärdesinventeringen är att områdets ekologiska förutsättningar ska beskrivas och hur föreslagen bebyggelse påverkar habitatnätverk för barrskogsfåglar och groddjur. Även möjliga miljöer för groddjur och eventuell påverkan ska inventeras. Förslag på grönkompensationsåtgärder ska ges.

2. Arbetsmetodik och värderingsnivåer

Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) har utförts enligt SIS standard ftSS 199000:2014 på fältnivå. Fälтарbetet har utförts i juli 2016. Trädinventeringar har genomförts av Arbor konsult (2016a och 2016b).

Inventering av miljöer för att bedöma sannolikheten av förekomst av groddjur samt konsekvensbeskrivning för eventuella groddjur har genomförts. Konsekvensbeskrivningen har utgått från planerad bebyggelse.

Landskapsekologiska bedömningar av påverkan baserar sig på de habitatkartor som Miljöförvaltningen tagit fram, dessutom har förhållanden som kan påverka bedömningen kontrollerats i fält.

Vidare har en sökning gjorts i Artportalen (2016). Bedömning av rödlistade och hotade arter följer Artdatabankens metodik, se tabell 1.

Tabell 1. Rödlistade och hotade arter, Artdatabanken.

Förkortning	Kategori	Definition
CR	Akut hotad Critically Endangered	En art är Akut hotad när bästa tillgängliga data indikerar att den därmed bedöms löpa extremt hög risk att dö ut i vilt tillstånd.
EN	Starkt hotad Endangered	En art är Starkt hotad när bästa tillgängliga data indikerar att den därmed bedöms löpa mycket hög risk att dö ut i vilt tillstånd.
VU	Sårbar Vulnerable	En art är Sårbar när bästa tillgängliga data indikerar att den därmed bedöms löpa hög risk att dö ut i vilt tillstånd.
NT	Nära hotad Near Threatened	En art förs till kategorin Nära hotad om den inte uppfyller något av kriterierna för vare sig Akut hotad, Starkt hotad eller Sårbar, men är nära att uppfylla kriterierna för någon av dessa kategorier nu eller i en nära framtid.

Värdering av den biologiska mångfalden har gjorts i fyra kategorier med klass 1 som högsta klass (högsta naturvärde), 2 (högt naturvärde), 3 (påtagligt naturvärde) och 4 (visst naturvärde), se bilden här intill.

Figur 4. Värdering av naturvärden.

3. Beskrivning av lokala naturvärden

Utredningsområdet inbegriper grönområdet Dagen, se figur 5, ett grönt stråk som sträcker sig från Gubbängsfältet till Skönstaholmsfältet (tillsammans med grönområdet Kryddboden). Dagen är ett grönområde på ca 13 ha och har i sociotopkartan angetts ha kvaliteterna: grön oas, lekplats, naturlek, promenad, rofylldhet, pulkaåkning, odling och djurhållning. Parkleken vid Starrmyran, som ligger i Dagens grönområde, bedriver djurverksamhet för barn och ungdomar. Där finns bl.a. hästar, getter, kaniner, marsvin, höns samt katter. Området norr om Russinvägen består av en brant. Branten har markerats som en viktig landform i sociotopkartan. Gång- och cykelvägen genom utredningsområdet är omgiven av höga träd och grönska och användes vid besöken flitigt för promenader, lek och cykelpendling.

Figur 5. Stockholms stads sociotopkarta över grönområden i området. Aktuell område är inringat med gult.

Slänten längs Russinvägen är en norrsluttning som stupar brant ner mot gångvägen nedanför. Berget sticker här och där upp genom moränen. Trädsnittet består av en tät blandskog med gran, tall, rönn, björk, ek, lönn, hägg och asp. I nordvästra delen av sluttningen växer en hel del hassel och i kanten mot gångvägen några medelstora aspar. I kanten mot Russinvägen finns även äppel- och körsbärsträd. På trädinmätningsskarta (Arbor konsult 2016a) är det bara enstaka lövträd som har mätts in, varför den ger ett felaktigt intryck då det gäller skogens karaktär. I västra delen vid Russinvägen är skogen glesare och det finns några öppna gräsytor. Det finns en hel del död ved, både stående (särskilt gran) och liggande. Dessa träd har troligen dött eller fallit för högst tjugo år sedan, så området har inte gammelskogskaraktär. Troligen har skogen också varit öppnare under tidigare perioder.

Figur 6. Norrsluttningen vid Russinvägen. En av de knotiga tallarna. Ett träd med flera bohål i mitten. Det är gott om död ved.

Det är en stor blandning av olika åldrar men många av tallarna ger ett äldre intryck och även några av de andra träden är äldre. Flera av tallarna har grova knotiga grenar och enstaka tallar har s.k. pansarbark (som tyder på hög ålder). Dessa träd har fått ett högre ekologiskt värde i vår naturvärdesbedömning. En av de grövre tallarna (nr 13) nära Russinvägen står mer solexponerat och har spår (kläckhål) av reliktböck, spåren kan dock vara gamla. Reliktböck är rödlistad i kategorin NT, nära hotad.

I fältskiktet dominerar gräs och blåbär och det finns gott om skogsmossor i bottenskiktet (utom i den västra delen där gräs dominerar). Slutningen är en fin skuggig blandskog som antagligen hyser ett rikt fågelliv. Vid fältbesöket observerades koltrastar, nötväcka, större hackspett, kråkor, ringduva, talgoxe och grönfink. Det förekommer sannolikt betydligt fler småfåglar men dessa sjunger i regel mellan maj och juni och observerades därför inte under fältbesöket i juli. Slänten har också stora möjligheter att fungera som övervintringsområde för groddjur. Dessa uppsöker under vintern frostfria och väl-dränerade hålor och skrymslen i marken. Sådana kan utgöras av gnagargångar, rotgångar, sprickor eller skrevor i berg eller under block och liggande död ved. Sannolikt finns det gott om dylika mikrohabitat inom undersökningsområdet. Inga sällsynta eller rödlistade arter hittades, förutom reliktböck. Slänten är genomkorsad av flera små stigar och i nedre delen mot gångvägen finns en stor trädkoja, vilket visar att grönytan används för promenader och utelek.

Figur 7. Området vid Tisdagsvägen med dagvattenbrunn.

Området kring Tisdagsvägen ligger intill flera promenadvägar nedanför slänten. I norr ansluter bostadsområden. Även detta område är relativt skuggigt eftersom det ligger nedanför en norrsluttning. Marken består troligen av lera och karaktären är relativt fuktig med flera

arter som tyder på hög markfuktighet. Sälg, björk och asp dominerar. Inga sällsynta eller rödlistade arter växer här. Mellan de planerade husen A och B finns några fina tallar, en gammal sälg och en riktigt stor asp. Dessa träd har ett visst naturvärde.

Norrsluttningen vid Russinvägen har ett visst naturvärde medan området vid Tisdagsvägen har mer ordinär natur. Detta baseras bl.a. på att det finns fler äldre träd i norrsluttningen och detta område har en mer naturlig vegetation.

Figur 8. Norrsluttningen vid Russinvägen.

4. Rapporterade växter och djur

Artportalen är en databas för inrapportering av arter och som är öppen för alla och därmed inte kvalitetsgranskad. Arter som har sekretesskydd visas inte (t.ex. berguv).

Vid en sökning i Artportalen (juli 2016) hade 20 fågelarter som åtminstone har sjungit noterats från Hökarängen (vilket kan innebära möjlig häckning). Rapportplatsen Hökarängen täcker in ett större område och ofta är det oklart var fynden har gjorts. Fynden utgörs av arter som är mycket vanliga i skogs- eller parkområden som skata, kråka, bofink, ringduva, större hackspett, grönfink, talgoxe, blåmes, björktrast, svartvit flugsnappare, rödhake och lövsångare. Steglits och nötväcka har observerats två gånger medan övriga fåglar endast noterats vid ett tillfälle. Steglits häckar gärna i höga tallar eller lövträd och nötväcka helst i grovstammig lövskog. Av de övriga arterna är järnsparv, rödstjärt, rödvingetrast och svartmes sådana som är knutna till lite större skogsområden, gärna barrskogsområden. Förutom detta finns en observation av härmsångare och en av rosenfink. Bägge dessa arter är ovanliga och rosenfink är en hotad art (sårbar – VU). Vid besöken i juli observerades inte så många fågelarter, men det kan bero på att det var för sent på säsongen för att kartera fåglar.

Inom utredningsområdet har Henry Gudmundson (amatörbotanist) 2006 rapporterat tre arter till Artportalen; vanligt svartvide, harsyra, och körsbärsplommon. Ingen av dessa arter är sällsynt.

5. Ekologiskt särskilt betydelsefulla områden och habitatnätverk

Utredningsområdet ingår inte i Stockholms stads ekologiskt särskilt betydelsefulla områden (ESBO), se figuren nedan, men i dalgångens förlängning mot Drevvikens finns en spridningszon som sträcker sig ner till Drevvikens kärnområde.

Figur 9. Ekologiskt särskilt betydelsefulla områden. Underlag från Miljöförvaltningen. Utredningsområdet är ungefärligt inringat med rött.

De ekologiskt särskilt betydelsefulla områdena (ESBO) bygger på olika arter/artgruppers habitatnätverk. Inom Stockholms stad har man (hittills) satt fokus på tre viktiga arter/artgrupper som indikatorer på en rik biologisk mångfald. Dessa är eklevande insekter, tofsmes och padda. Dessa arter/djurgrupper är knutna till gamla ekar, barrskogsmiljöer med gamla träd, respektive våtmarker. Genom att skydda/skapa viktiga miljöer för dessa arter kan ett område hysa en rik biologisk mångfald även nära bebyggelse. Habitatnätverket har kartlagts av Miljöförvaltningen i samarbete med KTH.

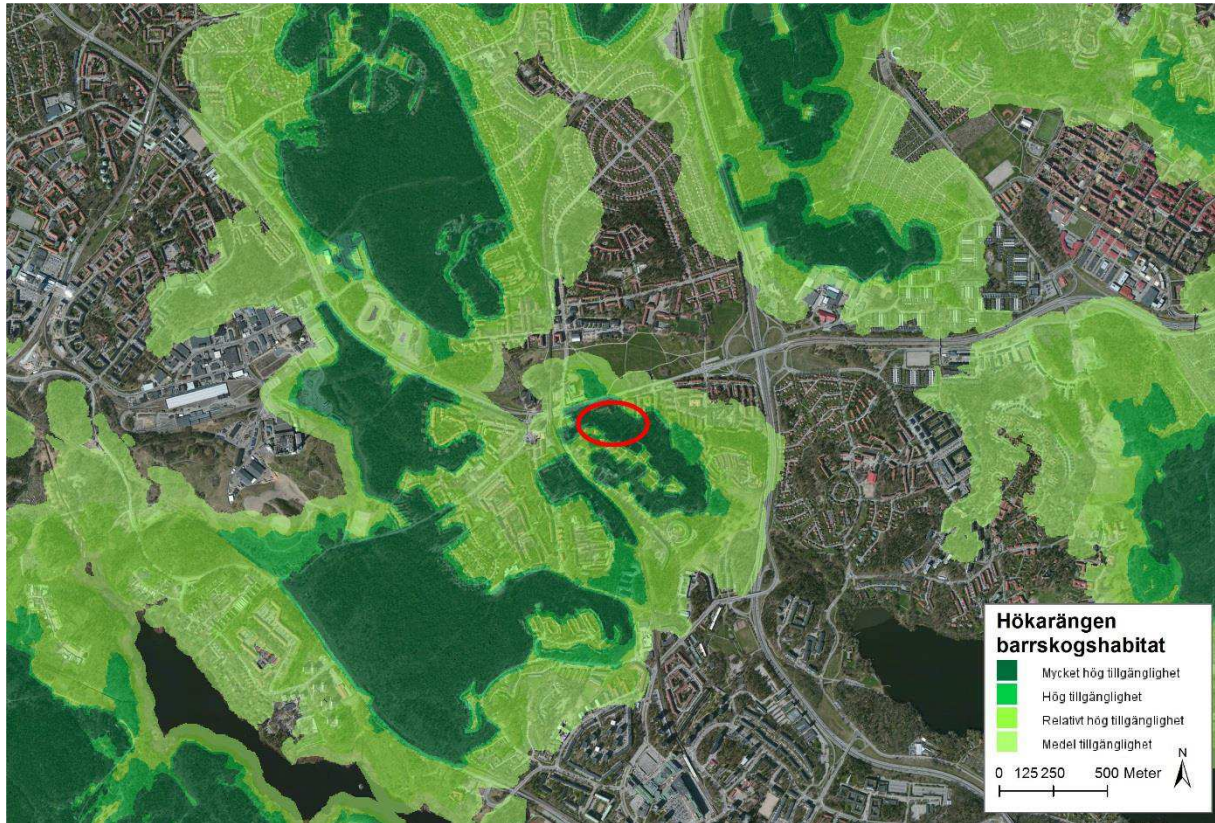
5.1 Eklevande insekter

Inga områden för eklevande insekter finns i närheten av utredningsområdet. Dock finns ett antal medelstora ekar i området som bör bevaras eller ersättas för att inte försvaga sambanden för eklevande arter i och kring området.

5.2 Barrskogshabitat

Fokusarten tofsmes är knuten till äldre barrskog, gärna med stort inslag av död ved. Skogen bör vara sammanhängande för att tofsmesen ska våga förflytta sig mellan träden. Man kan säga att det är en art som lider av ”torgskräck”. Även många andra arter kan hittas i samma områden som tofsmesen. Detta är t.ex. arter som svampen tallticka och skalbaggen reliktböck, vilka bägge är rödlistade. På barrskogshabitatkartan, se figuren nedan, är områden med hög tillgänglighet utmärkta med mörkgrönt, medan marker med mindre tillgänglighet är markerade i ljusare färger. Ju ljusare, desto svårare är det med spridningen.

Utredningsområdet ingår i ett kärnområde. Detta kärnområde är sedan, via en spridningszon genom villaområdena, anslutet till Fagersjöskogen. Fagersjöskogen är i sin tur en utlöpare av Hanvedenkilen som sträcker sig upp till södra sidan av Magelungen. I området mellan utredningsområdet och Fagersjöskogen finns relativt gott om träd varför det finns ett samband däremellan. Fågelarterna svartmes och rödstjärt som rapporterats från Hökarängen är knutna till barrskogsmiljöer.

Figur 10. Habitatnätverkskarta för barrskogsarter. Underlag från Miljöförvaltningen. Utredningsområdet är markerat med röd ellips.

5.3 Groddjurshabitat

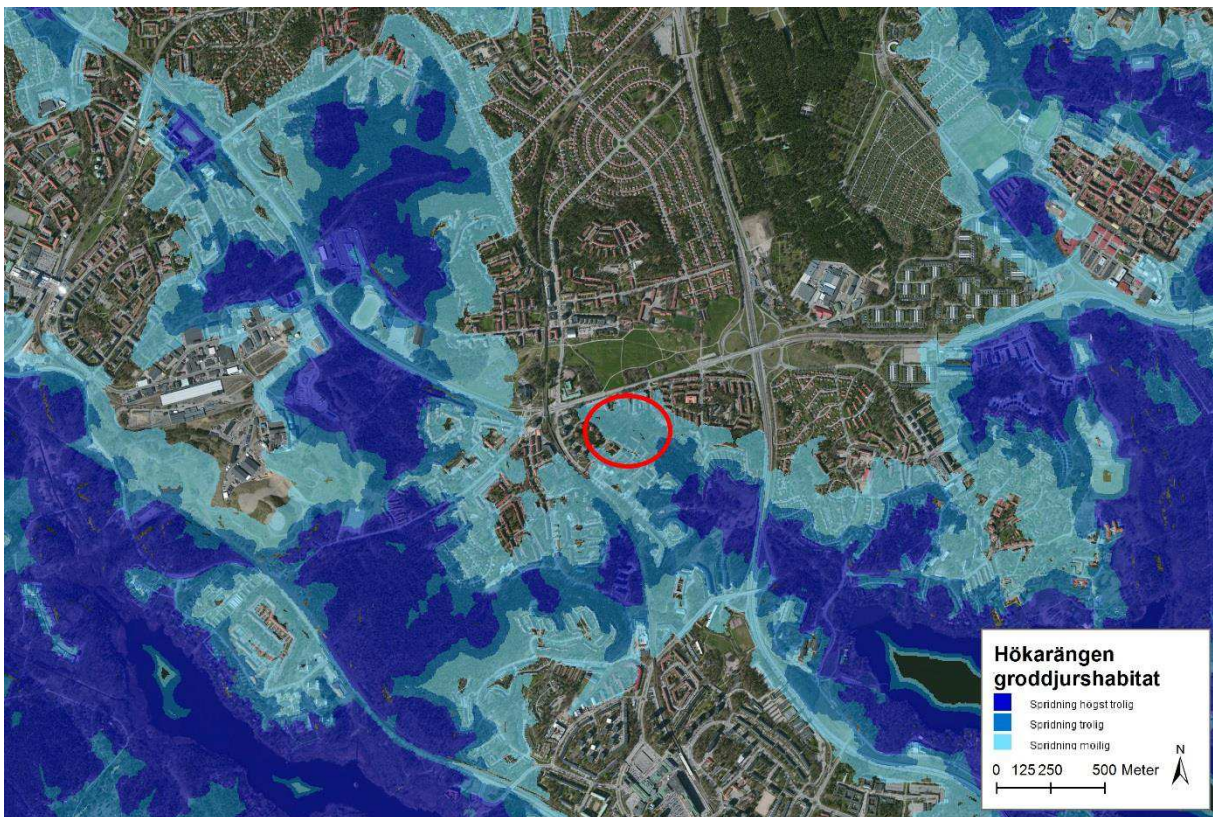
Vanlig padda (*Bufo bufo*) är en indikatorart som signalerar hög biologisk mångfald för våtmarksarter. Alla groddjur är fridlysta i Sverige. Det är förhållandevis enkelt att skapa eller återskapa våtmarksmiljöer som snabbt kan få en stor biologisk mångfald. I habitatkartan, se figuren nedan, är områdena markerade i mörkt blå färg områden där spridning är högst trolig, mellanblå färg områden där spridning är trolig, medan det i områden märkta med ljus blå färg är spridning möjlig.

Utredningsområdet ingår i ett groddjurshabitat som sträcker sig från Drevviken in i utredningsområdet. I denna kil finns flera leklokaler. Vid Drevvikens inre del finns padda, åkergroda, vanlig groda och mindre vattensalamander och de leker bl.a. i en nyligen restaurerad damm nära Hökarängsbadet. Det har även för ca tio år sedan funnits svaga populationer av vanlig padda, åkergroda, vanlig groda och mindre vattensalamander i Sköndalsbros våtmark och för några år sedan observerades åkergroda fortfarande där. På Skönstaholmsfältet har tre dammar nyligen invigts som alla tre har god potential för groddjurslek.

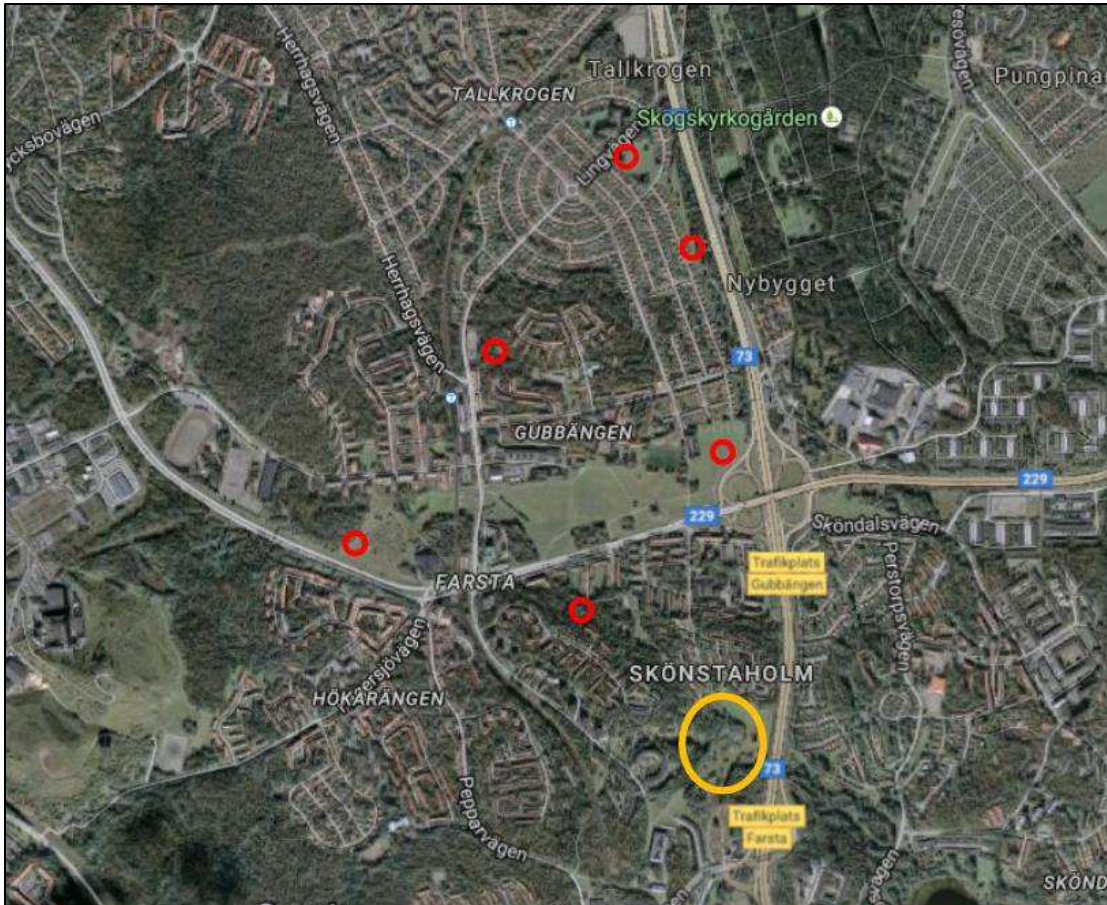
Spridningsmöjligheterna mellan Drevviken och Skönstaholmsfältet och vidare åt nordväst till undersökningsområdet begränsas av Nynäsvägen som får anses som en stark barriär. Dock är

det eventuellt möjligt för groddjur att röra sig genom den kulvert som går under vägen och avvattnar Skönstaholmsfältet. Möjligheterna för enstaka individer att ta sig över vägen ska inte heller uteslutas helt.

Undersökningsområdet kan i framtiden bli en viktig passage för groddjur som kan röra sig via Gubbängsfältet till områden längre in mot Stockholms centrala delar. Detta förutsätter dock att önskvärda åtgärder i form av ytterligare småvatten tillskapas samt att passagen under/över Örbyleden ses över så att groddjur har möjligheter att passera. Möjlig placering av sådana nytillskapade dammar finns dels inom undersökningsområdet och dels längre norrut i Gubbängen och Tallkrogen (se figur 12). Speciellt den större vattensalamandern, vilken i dagsläget endast finns på en lokal i södra delen av Stockholms stad, är i stort behov av stödåtgärder och skulle gynnas av anläggandet av flera för arten lämpliga dammar inom ett spridningsavstånd från näckrosdammen på Skogskyrkogården som i dagsläget är deras sista fäste i södra Stockholms stad.

Figur 11. Habitatnätverkskarta för groddjur. Underlag från Miljöförvaltningen. Utredningsområdet är markerat med röd ellips.

Figur 12. Placering av föreslagna dammar är markerade med röda cirklar. Tre nyanlagda dammar finns i Skönstaholmsfältet, inringat med gult.

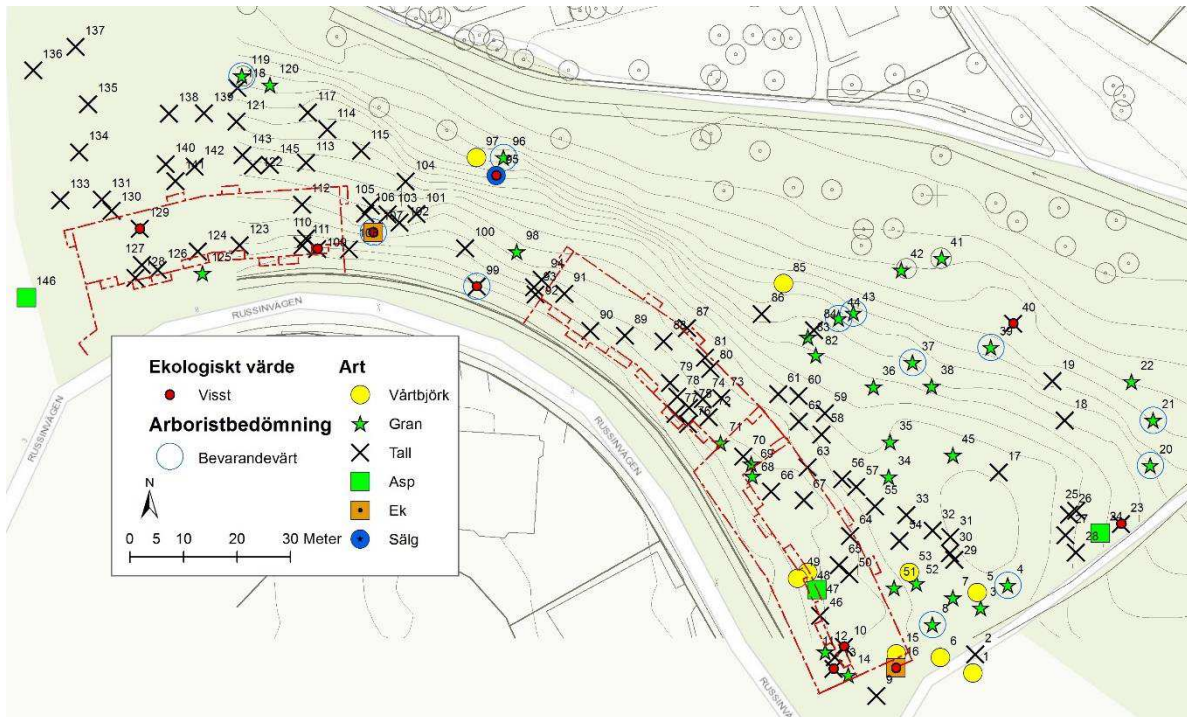
6. Planens påverkan på naturvärden och habitatnätverk

Grönområdet kommer att bli smalare genom den påverkan exploateringen medför, vilket utan kompensationsåtgärder blir en negativ påverkan. Exploateringen minskar barrskogshabitatet något och minskar andelen möjliga övervintringsplatser för groddjur, samtidigt som några ekologiskt värdefulla träd tas ned.

Vid exploateringen av Hökarboden kommer tre hus att placeras strax intill Russinvägen. I trädinventeringen har främst tallar mätts in men granar och flera lövträd, t.ex. lönn och asp, kommer också behöva tas bort, se figur 13. Eftersom skogen är tät är det många träd som behöver fällas. Några av dessa är relativt stora och har markerats som ekologiskt värdefulla. I den östra delen intill gångvägen är det flera värdefulla träd som påverkas, bl.a. en ek som står mycket skuggigt idag och en av tallarna som står ganska soligt och har spår av reliktböck som är rödlistad. Förutom de träd som är markerade finns även ett dött träd med många bohål, se figur 6 mitten. Trädet är inte inmätt men står troligen i den yta där hus A planeras.

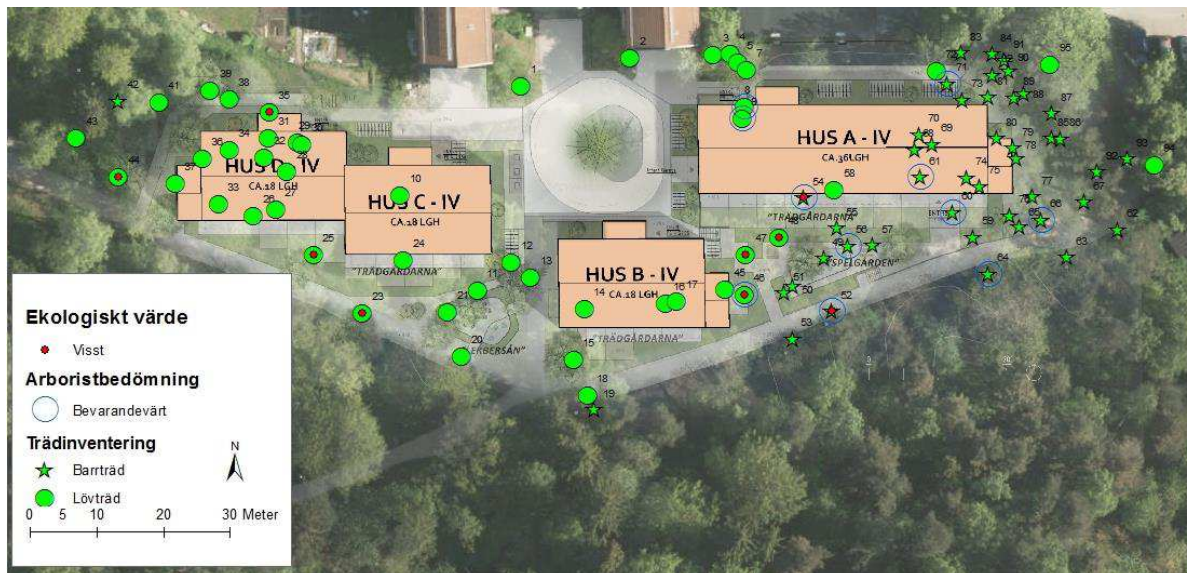
Mellan hus A och B1 lämnas ett mellanrum. Mellanrummet innebär att en ek troligen kan bevaras. Barrskogshabitatet påverkas negativt eftersom flera tallar tas bort i samband med exploateringen vid Russinvägen. Mellanrummet gör dock att det finns kvar en förbindelse med barrträd i slutningen och övriga delar i barrskogshabitatet.

Ytterligare en påverkan från husen kommer att vara att de nya husen skuggar flera av de kvarvarande träden. Redan idag är dock trädskiktet tätt och området ligger i en norrsluttning, varför effekten av de nya husen troligen inte blir så stor.

Figur 13. Kvarteret Hökarbodens påverkan på de karterade träden. Underlag från Svenska hem, trädinventering och stadens kartmaterial samt egen bedömning.

De mest värdefulla träden vid Tisdagsvägen står strax öster om hus B, se figur 14, men på en innergård varför det kan vara svårt att bevara dem.

Figur 14 Påverkan av nya hus vid Tisdagsvägen. Underlag från Besqab, trädinventering och stadens kartmaterial samt egen bedömning.

De värdefulla träden är några fina tallar, en gammal säl och en riktigt stor asp. I figuren är alla säl i området markerade, även om de har ganska smala stammar, eftersom säl är ett värdefullt trädslag för den biologiska mångfalden. Öster om hus A finns även flera tallar som

är relativt stora och på väg att utvecklas till mer ekologiskt värdefulla träd. Då dessa träd ännu inte har uppnått en sådan status har de därför inte markerats med ekologiskt värde i nedanstående i figur 14.

7. Hänsyn och möjliga kompensationsåtgärder

Det är bra ju fler stora träd och grönska som kan sparas utmed gång- och cykelvägarna i området då de behövs för naturupplevelsen där. Viktigast är de träd som markerats med ekologiskt värde i figur 14. Den viktigaste åtgärden är att se till att de träd och den markvegetation som ska sparas får så goda förutsättningar som möjligt. Träd som ska sparas bör kontrolleras av arborist för att se om åtgärder behöver vidtas. En viss gallring kan också behöva göras intill husen för att satsa på träd som är lämpliga i framtiden. Grövre träd som står för nära bebyggelsen kan också sparas som s.k. högstubbar för att under en period kunna stärka den biologiska mångfalden. Angränsande områden som inte ska bebyggas stänglas in så att mark och träd inte skadas under byggskedet, detta gäller särskilt mellanrummet mellan hus A och B1 vid Russinvägen. En för området stor ek som i trädinventeringen givits beteckningen ”visst ekologiskt värde” står vid södra hörnet av huskropp B2. Denna ek bör om möjligt bevaras genom att placeringen av husen justeras något. Bohålor i träd som försvinner bör kompenseras genom att fågel och fladdermusholkar sätts upp inom undersökningsområdet. Trädet med de många bohålorna måste troligen tas ned, men bör kunna placeras i t.ex. en stubbe eller liknande som en jätteholk. De större flyttblock som står i vägen vid en byggnation bör bevaras och omplaceras till närområdet. Lämpligen kan de användas i gestaltningen av områdets grönytor. De bör också placeras så att förutsättningar för bohålor skapas under dem.

I dagsläget är det oklart hur dagvattenhanteringen i området kommer att ske och enligt stadens dagvattenstrategi ska dagvatten i första hand omhändertas lokalt. Vid inventeringen hittades en dagvattenbrunn strax söder om hus B vid Tisdagsvägen. Troligen går en ledning intill gångvägen. Vårt förslag är att en liten damm anläggs söder om hus C i närheten av en ganska stor sälj som också bör sparas. Dammen utformas med gummiduk som tätskikt. Även om detta inte är en optimal plats för en groddamm kan den få stor betydelse för att stärka spridningssambandet för groddjur och den skulle även gynna många andra arter knutna till småvatten, som till exempel olika typer av sländor och dykarbaggar. Den kan även i viss mån fungera som reningsanläggning för det lokala dagvattnet och ha en buffrande effekt på flödet till dagvattennätet. Dammen kan också göras attraktiv genom val av växter och annan gestaltning med hjälp av exempelvis stenblock, död ved och trall för tillgängliggörande. Därigenom får den en viktig estetisk och rekreativ funktion. Slänterna på dammen bör ha en flack lutning, dels för att erbjuda livsmiljöer och ägglägningsplatser åt groddjur och andra smådjur och dels för att dammen inte ska utgöra en säkerhetsrisk för människor. I planförslaget finns det en risk att den föreslagna dammen hamnar i en gångväg, men detta får studeras vidare.

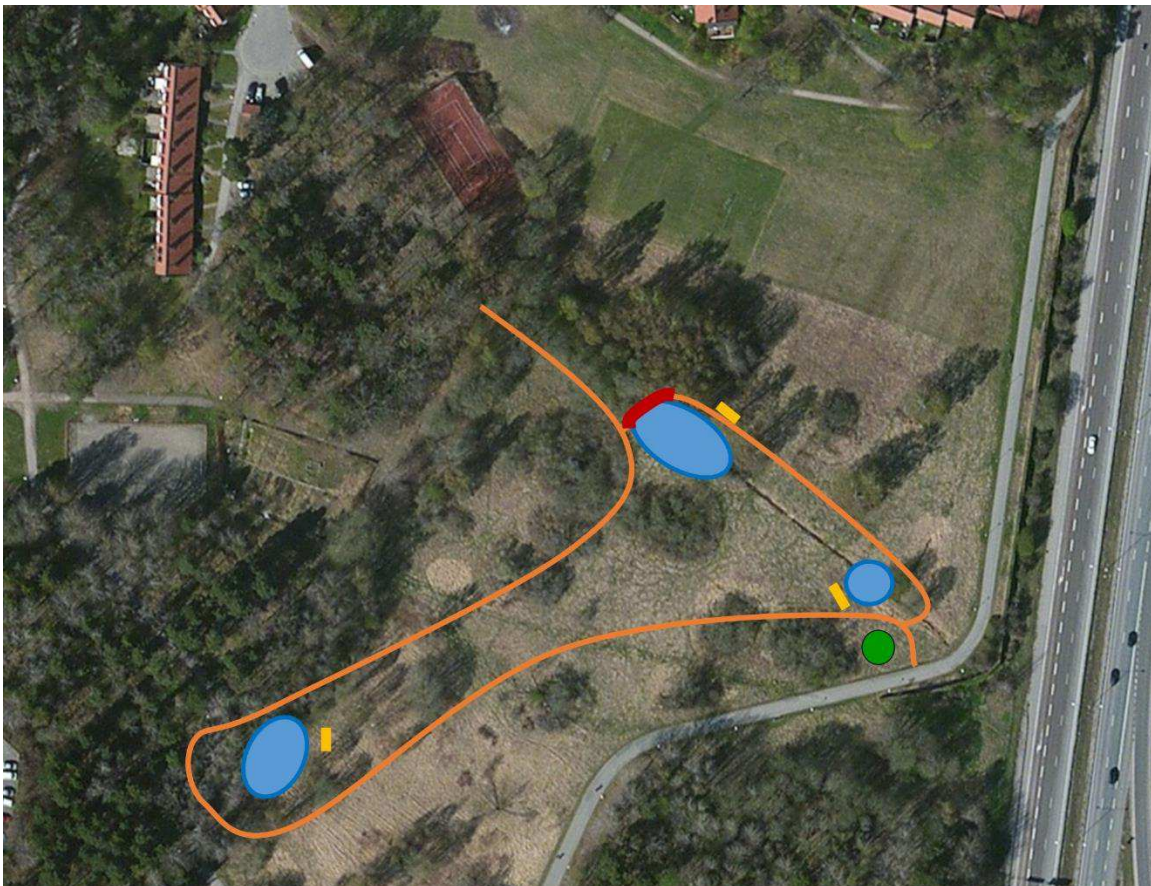
Skogen längs slutningen i hela grönområdet Dagen är mycket tät, men eftersom det är en norrslutning så behöver man inte gallra så mycket. Det är framförallt kring ekar man behöver gallra.

Då möjligheten till kompensationsåtgärder inom utredningsområdet bedöms som begränsade föreslår vi att kompensationsåtgärder förläggs till det närliggande området Skönstaholmsfältet. Där anlades år 2015 tre nya groddammar delvis med medel för kompensationsåtgärder. De nyanlagda dammarna kan göras mer tillgängliga genom att anlägga ett stigsystem som ökar möjligheterna att ta sig fram till dammarna och i hela

området vilket idag är svårt på grund av högvuxen gräs- och örtvegetation. Platsen för dessa nya dammar samt föreslagna stigar visas i figur 15. Vid dammarna kan sittplatser i form av bänkar placeras. Bryggor och spänger skulle ytterligare förstärka möjligheterna till rekreativa och pedagogiska upplevelser i anslutning till dammarna. Idag finns två standardiserade ”Grodkollenskylltar” på fältet. För att öka intresset och förståelsen för området och dammarna kan de befintliga informationsskyltarna vid dammarna kompletteras med en större informationstavla om Skönstaholmsfältets flora, fauna och ekologi. Behovet av inplantering av lämpliga växter i och kring dammarna är stort. Akvatisk finbladig vegetation förbättrar vattenkvaliteten, stärker den biologiska mångfalden och gör området mer attraktivt. Det vore också bra om t.ex. djuren vid Starrmyrans verksamhet kunde beta på ängarna intill dammen.

I korthet är alltså de kompensationsåtgärder som föreslås vid Skönstaholmsfältet följande:

- Initial röjning
- Större informationstavla
- Stigar, bryggor, spänger och bänkar
- Inplantering av växter i och kring dammarna
- En ny skötselplan tas fram där bl.a. möjligheterna till slätter undersöks

Figur 15. Skönstaholmsfältet. De dammar som anlades 2015 indikeras av blå färg. Ungefärlig dragning av det föreslagna stigsystemet visas i orange, föreslagna bänkar i gult, placering av utbyggs informationstavla i grönt och spång/brygga visas i rött.

8. Slutsatser

- Grönområdet blir smalare genom exploateringen vilket innebär en negativ påverkan på naturvärdena om inga kompensationsåtgärder vidtas.
- Vid **Russinvägen** är det översta delen av en norrlutning som tas i anspråk. Skogen består av en tät blandskog där ett flertal träd måste fällas. Av de inmätta träden har några av tallarna och en ek ett visst naturvärde då de är tämligen gamla. Spår av reliktböck, som är rödlistad i kategorin nära hotad, har hittats på en av tallarna intill Russinvägen. Området som sådant är en blandskog som troligen har relativt stor betydelse för det lokala fågellivet och har getts klass 4 i vår inventering.
- Ett mellanrum mellan husen kan göra att det även fortsättningsvis finns en spridningskorridor för barrskogsarter.
- Intill **Tisdagsvägen** är det framförallt unga träd och ängsmark som tas i anspråk. Men det finns några större träd som det vore bra om de kan sparas men detta är troligen svårt.
- Här borde också utredas om det är möjligt att bygga en damm, för lokalt omhändertagande av t.ex. dagvatten, som dessutom kan få en viss funktion för biologisk mångfald. Vegetation som ska sparas bör stänglas in och skyddas under byggtiden.
- Det huvudsakliga förslaget för kompensation är att göra åtgärder vid dammarna på Skönstaholmsfältet. Förslagen omfattar framförallt åtgärder för att göra dammarna mer tillgängliga genom t.ex. stigar. Plantering av växter i och kring dammarna är en annan åtgärd som föreslås.

Figur 16. En av de nyanlagda dammarna i Skönstaholmsfältet. Här finns behov av åtgärder och möjligheter till kompensationsåtgärder.

9. Referenslista

Arbor konsult. 2016a. Trädinventering & okulär besiktning Arbor konsult. 2016a. Trädinventering & okulär besiktning Russinvägen, Hökarängen 2016-06-14.

Arbor konsult. 2016b. Trädinventering & okulär besiktning Tisdagsvägen, Kv Skottåret, Hökarängen 2016-09-06.

Artdatabanken. 2016. <http://www.artdatabanken.se/>. Besökt under juli 2016.

Artportalen. 2016. <http://www.artportalen.se/> Sökning under juni 2016. Artdatabanken och Naturvårdsverket.

Mörtberg, U., Zetterberg, A. och Gontier, M. 2006. *Landskapsekologisk analys i Stockholms stad. Metodutveckling med groddjur som exempel*. Miljöförvaltningen. Stockholms stad.

Mörtberg, U., Zetterberg, A. och Gontier, M. 2007. *Landskapsekologisk analys i Stockholms stad. Habitatnätverk för eklevande arter och barrskogsarter*. Miljöförvaltningen. Stockholms stad.

Parkleken Starrmyran. *Parklek med djurverksamhet*. <http://www.stockholm.se/-/Serviceenhetsdetaljer/?enhet=e87985717d294dd98d2628c020c41e1b>

Stockholms stad. 2007. *Stockholms unika ekmiljöer. Förekomst, bevarande och utveckling*. Ekologigruppen AB.

Översiktskarta. www.stockholm.se